

Frank Bold

GREENPEACE

Warszawa, 10 października 2019

**Szanowny Pan
Mateusz Morawiecki
Prezes Rady Ministrów**

**Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
al. Ujazdowskie 1/3
00-001 Warszawa**

“Specustawa węglowa” - wadliwe prawo, które pogłębia uzależnienie Polski od węgla oraz odbiera głos obywatelom, samorządom i organizacjom społecznym

Szanowny Panie Premierze,

Jako organizacje społeczne, których statutowym celem jest ochrona środowiska, apelujemy do Pana Premiera o wsparcie obywateli - mieszkańców i samorządy z terenów górniczych, których domy i ziemia są zagrożone przez projekt tzw. “specustawy węglowej”. Jest nią poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo geologiczne i górnicze oraz ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (druk nr 3818)¹.

Projekt nowelizacji, potocznie nazywany “specustawą węglową”, zgodnie z treścią uzasadnienia, ma na celu wyjście naprzeciw postulatam przedsiębiorców zajmujących się wydobywaniem węgla kamiennego lub węgla brunatnego poprzez, jak wyjaśnia uzasadnienie projektu, “usunięcie przeszkód prawnych komplikujących poszczególne etapy realizacji inwestycji polegającej na wydobywaniu węgla kamiennego lub węgla brunatnego”. W istocie sprowadza się on do całkowicie arbitralnego wyłączenia kopalni węgla z zakresu obowiązywania prawa planowania i zagospodarowania przestrzennego, przy jednoczesnym pozbawieniu właścicieli nieruchomości, społeczności lokalnych, samorządów oraz organizacji społecznych możliwości udziału w procesie decyzyjnym oraz dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

¹ <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/druk.xsp?nr=3818> Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy - Prawo geologiczne i górnicze oraz ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Druk 3818)

Zgodnie z projektem Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, listę złóż węgla kamiennego i brunatnego o “podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej”. Określenie lokalizacji kopalni położonej na takich złożach będzie następowało w znacząco przyspieszonym trybie, z pominięciem wojewódzkich i gminnych aktów planistycznych, poprzez decyzję Ministra Środowiska o “utworzeniu obszaru specjalnego przeznaczenia w zakresie wydobywania węgla kamiennego lub węgla brunatnego ze złóż o podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej”. Decyzja ta podejmowana będzie w postępowaniu prowadzonym z udziałem wyłącznie jednej strony - inwestora. Wykluczono z niego nie tylko organizacje społeczne, ale nawet właścicieli nieruchomości położonych na obszarze planowanego wydobywania. Włodarze gmin dostaną jedynie możliwość wyrażenia niewiążącej w procesie decyzyjnym opinii.

Zdecydowany sprzeciw budzi fakt procedowania tego projektu jako projektu poselskiego, podczas gdy jawnie popierają go najwyższej rangi przedstawiciele Ministerstwa Energii². **Zasadny jest zatem zarzut, że jest to próba obejścia rządowego procesu legislacyjnego i związanego z nim obowiązku poddania projektu konsultacjom społecznym.** Tymczasem w przypadku tak kontrowersyjnej zmiany w prawie, która będzie rzutować na inwestycje zagrażające społecznościom lokalnym, jak i środowisku naturalnemu, konieczne jest wysłuchanie opinii jak najszerszego grona interesariuszy. Do tego grona należy zaliczyć w szczególności jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, mieszkańców regionów górniczych, regionów w których rozpatrywanej jest wydobywanie węgla, przedsiębiorców prowadzących działalność w tych regionach, organy administracji publicznej wykonujące zadania w zakresie ochrony środowiska i zarządzania jego zasobami, organy administracji publicznej wykonujące zadania w zakresie ochrony zabytków, wreszcie organizacje społeczne - o profilu prawnym, ekologicznym, a także zajmujące się rozwojem lokalnym, ochroną krajobrazu i dziedzictwa kulturowego.

Odnosząc się merytorycznie do treści projektu, pragniemy zdecydowanie zaprotestować przeciwko zapisom, które wykluczają udział strony społecznej, w tym organizacji społecznych, z procesu decyzyjnego. Organizacje te pełnią niezwykle ważną rolę, działając w interesie publicznym na rzecz ochrony środowiska naturalnego przed nadmierną degradacją, ochrony zdrowia publicznego, czy też ochrony krajobrazu i dziedzictwa kulturowego. **Aktywny udział organizacji pozarządowych w postępowaniach administracyjnych jest jednym z podstawowych instrumentów społecznej kontroli administracji publicznej.**

Negatywnie należy ocenić także dążenie do wyłączenia kopalni węgla kamiennego i brunatnego spod obowiązywania wojewódzkich i gminnych aktów planowania przestrzennego. Planowanie przestrzenne to główne narzędzie, za pomocą którego jednostki samorządu terytorialnego i ich mieszkańcy mogą kształtować przestrzeń zgodnie z własnymi potrzebami, zachowując wartości środowiskowe i dziedzictwo kulturowe swojego regionu. To także jedyny instrument, pozwalający zabrać głos w sprawach inwestycji kopalnianych. **Wejście w życie “specustawy węglowej” oznacza dla obywateli i władz lokalnych zablokowanie jedynej drogi pozwalającej bronić ich domów, ziemi, tradycji i małych ojczyzn przed stratami, jakie przynosi eksploatacja węgla kamiennego i brunatnego. Jeżeli projekt wejdzie w życie, zainteresowani obywatele stracą możliwość konsultowania i wyrażenia sprzeciwu wobec budowy nowych lub poszerzania istniejących kopalni.** Wejście w życie proponowanych zmian będzie też daleko idącym naruszeniem idei samorządności, ponieważ w praktyce prowadzić one będą do uniemożliwienia władzom lokalnym podejmowania decyzji w sprawach, które należą do ich podstawowych kompetencji.

² Wskazują na to wielokrotne wystąpienia ministra Adama Gawędy w mediach w sprawie “specustawy”, m.in. <https://www.wnp.pl/gornictwo/wiceminister-gaweda-na-slasku-i-w-malopolsce-nie-ma-zloza-wegla-o-podstawowym-znaczeniu,354004.html>

Nieakceptowalne jest również to, że decyzja Ministra Środowiska o utworzeniu obszaru specjalnego przeznaczenia, która według „specustawy” ma pierwszeństwo przed aktami planowania przestrzennego i determinuje ich treść, wydawana ma być bez strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, czyli z pominięciem obowiązków wynikających z Ustawy OOŚ. Strategiczna ocena oddziaływania, wraz z konsultacjami społecznymi, powinna być prowadzona przed wydaniem ww. decyzji na takich samych zasadach, na jakich ocenie tej poddawane są akty planistyczne i dokumenty strategiczne poziomu krajowego, regionalnego i lokalnego.

Wskazane powyżej uchybienia stanowią w naszej opinii naruszenie prawa międzynarodowego i prawa Unii Europejskiej, a w szczególności Konwencji z Aarhus³, Dyrektywy o ocenach oddziaływania na środowisko⁴ oraz Dyrektywy o strategicznych oddziaływaniach na środowisko⁵.

Rzeczony projekt poselski jest sprzeczny z zasadą zrównoważonego rozwoju, której w polskim porządku prawnym nadano szczególny, ustrojowy charakter, czego odzwierciedleniem jest treść Art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Projekt przyznaje zdecydowane pierwszeństwo interesowi gospodarczemu przedsiębiorców zajmujących się wydobywaniem węgla, kosztem ochrony środowiska i rolnictwa. Dzieje się to również z uszczerbkiem dla innych gałęzi gospodarki, w szczególności rolnictwa czy turystyki oraz działa na szkodę właścicieli nieruchomości położonych na obszarach złóż węgla.

W dobie coraz bardziej widocznego kryzysu klimatycznego, kraje Unii Europejskiej dążą do możliwie szybkiego odejścia od spalania węgla w energetyce. Tymczasem projekt tzw. „specustawy węglowej” pchnie Polskę wiele lat wstecz w realizacji polityki klimatyczno-energetycznej, a także znacząco pogorszy stan zasobów wód w naszym kraju, szczególnie wód podziemnych które mają ogromne znaczenie dla bezpieczeństwa publicznego w związku z rosnącym zagrożeniem suszą. Prosimy Pana o wsparcie głosu obywateli i samorządów oraz interwencję w celu odrzucenia projektu, który jest sprzeczny z obowiązującymi przepisami krajowymi oraz UE, odbiera głos obywatelom, działa na szkodę środowiska i lokalnych społeczności, a także podważa zaufanie społeczeństwa do planów rządu i przejrzystości działań państwa⁶.

Z wyrazami szacunku,

3 Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzonej w Aarhus dnia 25 czerwca 1998 r.

4 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko

5 Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko

6 Projekt nie precyzuje jakie złoża znajdują się na liście złóż o „podstawowym znaczeniu dla gospodarki narodowej.